

РОЛЯ ПРАФЕСІЙНАЙ ЭКАНАМІЧНАЙ ЛЕКСІКІ Ў СКЛАДЗЕ АГУЛЬНАЎЖЫВАЛЬНАЙ МОВЫ

А. А. Курленка

*Установа адукацыі «Гомельскі дзяржаўны тэхнічны ўніверсітэт
імя П. В. Сухого», Рэспубліка Беларусь*

Навуковы кіраўнік М. У. Буракова, канд. філал. навук, дацэнт

Роля прафесійнай лексікі ва ўзбагачэнні слоўнікавага складу сучаснай агульнаўжывальнай мовы няўхільна расце, што прадугледжвае разгляд мовы спецыялістаў як аднаго з донараў для агульнаўжывальнай мовы. Пераход у іншую функцыянальную сферу аказвае ўплыў на тэрміналагічную сутнасць спецыяльнай адзінкі, а значыць, цягне за сабой з'яўленне новых заканамернасцей існавання такіх адзінак. Усё гэта робіць прафесійную мову цікавым аб'ектам для даследавання.

Мэтай нашага даследавання з'яўляецца выяўленне заканамернасцей пераходу прафесійных эканамічных лексем ў агульнае ўжыванне, што садзейнічае вызначэнню ролі мовы спецыялістаў ва ўзбагачэнні слоўнікавага складу агульнаўжывальнай рускай і беларускай моў.

У сферы спецыялізаваных і прафесійных зносін «прафесійная лексіка з'яўляецца значным, емкім носьбітам спецыяльнай навуковай інфармацыі» [1, с. 8]. Вядома, што мова спецыялістаў падпарадкоўваецца агульным законам мовы, аднак пры гэтым яна набывае больш шырокія семантычныя межы і выходзіць за рамкі агульнаўжывальнай мовы. Прафесійная мова – катэгорыя гістарычная. Яе станаўленне звязана не толькі з навукова-тэхнічным прагрэсам, але і з развіццём вытворчасці, падзелам і спецыялізацыяй працы. Прафесійная лексіка (сукупнасць усіх лексічных сродкаў, якія звязаны з прафесійнай дзейнасцю чалавека), у склад якой уваходзяць тэрміны, прафесіяналізмы і наменклатурныя назвы, займае важнае месца ў агульнай лексіка-семантычнай сістэме мовы. Але, утвараючы сваю тэрміналагічную сістэму, яны прыняццова адрозніваюцца ад агульнаўжывальнай лексікі. Паміж пластамі прафесійнай і агульнаўжывальнай лексікі адбываецца пастаяннае ўзаемадзеянне, што выражаецца ў працэсах тэрміналагізацыі і дэтэрміналагізацыі. Пад тэрміналагізацыяй намі разумеецца пераход агульнаўжывальных слоў у тэрміналогію. Міграцыя тэрмінаў у агульнаўжывальную мову адбываецца дзякуючы розным відам СМІ (друкаваныя выданні, тэлевізійныя інфармацыйныя праграмы).

Пры вывучэнні працэсу пераходу тэрміналагічных адзінак ў агульнаўжывальную мову на прыкладах эканамічнай лексікі рускай і беларускай моў адзначаецца яго заканамернасць, якая прадугледжвае два паслядоўныя этапы: дэспецыялізацыя і дэтэрміналагізацыя. Якія, у сваю чаргу, адбываюцца па некалькіх напрамках.

Дэтэрміналагізацыя прафесійнай эканамічнай лексікі – гэта функцыянаванне тэрмінаў у агульнаўжывальнай мове пры фарміраванні новага нетэрміналагічнага значэння. Гэта семантычнае ўтварэнне магчыма пасля дэспецыялізацыі. Можна выдзеліць наступныя напрамкі данага працэсу: дэтэрміналагізацыя з метафарызацыяй

і з слэнгізацыяй. Праілюструем прыклады дэтэрміналагізацыі эканамічнай прафесійнай лексікі на рускай і беларускай мовах разам з іх азначэннямі у наступнай табліцы [2], [3].

**Эканамічная прафесійная лексіка на рускай і беларускай мовах,
якая пападае пад дэтэрміналагізацыю з метафарызацыяй і слэнгізацыяй**

Рускі варыянт	Беларускі варыянт	Азначэнне
<i>Черный рынок</i>	<i>Чорны рынак</i>	Совокупность экономических отношений между продавцами и покупателями товаров и услуг, складывающихся в нарушение действующего законодательства / Сукупнаць эканамічных адносін паміж прадаўцом і пакупніком тавараў і паслуг, якія складваюцца ў парушэнне дзеючага заканадаўства [2, с. 182]
<i>Бык</i>	<i>Бык</i>	Биржевой торговец, дилер, который покупает акции и товары в надежде, что цены поднимутся прежде, чем он их получит / Біржавы гандляр, дылер, які купляе акцыі і тавары з надзей, што цэны падымуцца перш, чым ён іх атрымае [2, с. 20]
<i>Голод денежный</i>	<i>Голад грашовы</i>	Нехватка наличных денег в стране, характерная для кредитно-денежных кризисов в стагнирующей экономике / Недахоп наяўных грошаў у краіне, характэрны для крэдытна-грашовых крызісаў ў стагніруючай эканоміцы [2, с. 35]
<i>Голубые фишки</i>	<i>Блакiтныя фiшкi</i>	Обыкновенные акции наиболее известных крупных компаний США, зарекомендовавших себя стабильными показателями получаемых доходов и выплачиваемых дивидендов / Звычайныя акцыі найбольш вядомых буйных кампаній ЗША, якія зарэкамендавалі сябе стабільнымі паказчыкамі, якія атрымліваюцца, і дэвідэнтамі, якія выплачваюцца [2, с. 35]
<i>Горячие деньги</i>	<i>Гарачыя грошы</i>	Перемещение больших масс спекулятивных краткосрочных капиталов между странами в поисках более надежного и прибыльного приложения / Перамяшчэнне вялікіх мас спекулятыўных кароткатэрміновых капіталаў паміж краінамі ў пошуках больш надзейнага і прыбыткавага дадатку [2, с. 35]
<i>Цена «спот»</i>	<i>Цана «спот»</i>	Цена, по которой товар продается с немедленной оплатой / Цана, па якой тавар прадаецца з неадкладнай аплатай [2, с. 178]
<i>Цена «страйк»</i>	<i>Цана «страйк»</i>	1) фиксированная цена, по которой приобретается позиция на фьючерсные контракты при реализации опционов; 2) указанная в опционе цена, более выгодная, чем рыночная / 1) фіксаваная цана, па якой набываецца пазіцыя на ф'ючарсныя кантракты пры рэалізацыі апцыёнаў; 2) вызначаная ў апцыёне цана, больш выгадная, чым рынковая [2, с. 178]

Окончание

Рускі варыянт	Беларускі варыянт	Азначэнне
<i>Ходовой товар</i>	<i>Хадавы тавар</i>	Товар, который пользуется повышенным спросом на рынке, легко находит сбыт / Тавар, які карыстаецца павышаным попытам на рынку, лёгка знаходзіць збыт [2, с.174]
<i>Хэви-акция</i>	<i>Хэви-акцыя</i>	Акция, рыночная стоимость которой в данный момент весьма высока / Акцыя, рыначны кошт якой у даны момант вельмі высокі [2, с. 174]

Пры міграцыі эканамічнага тэрміна ў агульнаўжывальную мову пры дапамозе метафарычнага пераносу ў большасці выпадкаў у данай адзінцы з'яўляецца новае значэнне, у аснове якога ляжыць падабенства формы, функцый або падабенства эмацыянальных уражанняў. Метафарызаваны тэрмін у спецыяльным рэгістры выконвае тры функцыі: 1) інфарматыўную; 2) стварэнне дадатковага вобразу; 3) перадача адносін аўтара да прадмета, з'явы, падзей і інш. Дэтэрміналагізацыя з слэнгізацыяй значэння прадстаўлена нешматколькасным корпусам слоў, якія атрымалі статус слэнгізмаў у агульнаўжывальнай мове.

Тэрміналагічная сістэма сучаснай эканамічнай сферы не з'яўляецца замкнутай. Эканамічная прафесійная лексіка папаўняе і ўзбагачае агульнаўжывальную мову не толькі колькасцю новых адзінак, але і якасцю, ствараючы новыя спецыяльныя лексемы з нетэрміналагічным значэннем. Дынамічны пласт эканамічнай прафесійнай лексікі дазваляе адкрыць прадуктыўныя працэсы, якія адбываюцца не толькі ў прафесійнай моўнай сферы, але і ў агульнаўжывальнай мове.

Літаратура

1. Буракова, М. У. Беларуская мова. Тэхнічная тэрміналогія : вучэб. дапам. / М. У. Буракова. – Мінск : РІВШ, 2016. – 260 с.
2. Намятова, Л. Е. Термины рыночной экономики: Современный словарь-справочник делового человека / Л. Е. Намятова. – 4-е изд., перераб. и доп. – Екатеринбург : УрФУ, 2012. – 198 с.